

Seviye Belirleme Sınavı (SBS) Başarısında Etkili Olduğu Düşünülen Faktörlerin Sıralama Yargıları Kanunuyla Ölçeklenmesi

Özge BAL*

Ankara Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, lise 1. sınıf öğrencilerinin SBS başarılarında etkili olduğu düşünülen faktörleri, sıralama yargıları kanunuyla ölçekleyerek belirlemektir. Araştırma, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında, Ankara ilinde bulunan ve SBS başarısı yüksek öğrenciler tarafından tercih edilen liseler arasında ilk sıralarda yer alan Gazi Anadolu Lisesi üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın verileri 2009, 2010 ve 2011 yıllarında SBS'ye girmiş 144'ü kız, 106'sı erkek olmak üzere toplam 250 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırmada, öğrenci özelliklerini belirlemeyi amaçlayan sorularla, ölçekleme yapılacak sorulardan oluşan bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, kendine güven, başarıma isteği, dikkat ve güdü gibi bireysel özellikler, öğrencilerin SBS başarılarını etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Bunu sırasıyla, öğrencinin çalışma yöntemi ile SBS'ye hazırlanırken aile ve arkadaş gibi yakın çevreden aldığı destek izlemektedir. Dershaneye gitme, özel ders alma, soru çözme ve öğretmen desteği ise, SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörler olarak alt sıralarda yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, kitap okuma ve kendine zaman ayırma gibi sosyal etkinlikleri son sıraya koymuşlardır.

Anahtar kelimeler: seviye belirleme sınavı, sınav başarısı, ölçekleme, sıralama yargıları kanunuyla ölçekleme

Abstract

The purpose of this study is to determine scaling of the first grade high school students' success of placement exam (SBS) factors that were considered to be effective with the law of rank order judgement scaling model. The research was conducted on Gazi Anatolian High School which is in the first place among the high schools which are preferred by students with high SBS score on 2011-2012 academic year in Ankara. The data were obtained from 144 females and 106 males for a total of 250 students who entered the SBS in 2009, 2010 and 2011. In the research, a data collection tool was used, which consist of the questions aimed at determining characteristics of the student, and scaling questions. According to the findings, individual characteristics, such as self-confidence, ambition, attention and motivation, is one of the factors that were considered to be effective in SBS success. This was followed, respectively, the students' study method and the support which is taken from the family, friend, etc. while preparing to the SBS. Private course, solving question and the teacher support are less effective factors on exam success. Besides, the students have put the social activities such as reading book and spare time for themselves to the last rank.

Key words: the placement exam, exam success, scaling, the law of rank order judgement scaling model

Sınavlar, dünyanın birçok ülkesinde çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Türkiye, kullanış amaçları bakımından sınav çeşitliliğine sahip bir ülkedir. Turgut (1983) sınav kavramını öğrenci davranışlarının gözlenip nicelendirilmesi amacıyla hazırlanmış ölçme durumları olarak tanımlamıştır. Tekin (2004) sınavı; daha genel bir biçimde testlerin uygulanmasını, yetenek, başarı ve benzeri özellikleri ölçme sürecini vurgulayan bir terim olarak tanımlamıştır. Sınavların yapılış amacına uygun

* Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, e-posta: ozgebal@gmail.com

olarak geliştirilmesi ve sınavdan elde edilen puanların amaca uygun kullanılması önemlidir. Türkiye’de 2008 yılından itibaren ortaöğretim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirmede kullanılan Seviye Belirleme Sınavı (SBS), amaçlarına hizmet etme gücü bakımından merak edilmekte ve birçok akademik çalışmaya konu olmaktadır. SBS, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’nin Kasım 2007 tarih ve 2602 sayılı Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Yönergesi ile yürürlüğe konulan Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sistemi (OGES)’nin bir parçası ve sistemin değerlendirme ögesi olarak yeniden tanımlanmıştır. OGES, yalnızca bir geçiş sistemi değil aynı zamanda 2003 yılından itibaren yenilenen ilköğretim programlarına bir uyum süreci olarak da ifade edilmiştir (MEB, 2009).

OGES, SBS puanı ve yıl sonu başarı puanlarının dikkate alındığı bir geçiş modeli öngörmektedir. Bu amaçla 2008 yılında ilköğretim 6. ve 7. sınıfların, 2009 yılında ise ilköğretim 8. sınıfın katılımıyla SBS uygulamaları başlatılmıştır. SBS, MEB (2008) tarafından 6., 7. ve 8. sınıfların, ilköğretim programlarında belirtilen kazanımları elde etme düzeyinin ölçüleceği ve her yıl Haziran ayında ders kesiminden sonra düzenlenen merkezi sistem sınavları olarak tanımlanmıştır. MEB (2010), SBS uygulamasının aşamalı olarak kaldırılması ve OGES kapsamında ilköğretim 8. sınıf sonunda uygulanacak tek sınava geçilmesi kararını almıştır.

SBS öğrenci ve aileler için büyük önem taşımaktadır. Öğrenciler ve aileler, yeterli fiziki olanaklara sahip, daha iyi eğitim-öğretim ortamı sunan bir lisede öğrenim görmeyen, iyi bir üniversiteye ve yükseköğretim programına yerleşmenin hazırlayıcısı olduğuna inanmaktadırlar. Sınav başarısı yalnızca sınava hazırlıkla ilgili faktörlere önem vermekle ve bu faktörlere zaman ayırmakla elde edilememektedir. Bu nedenle öğrencilerin sınav başarılarını etkileyen faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır. Bu araştırmalar; zekâ, öğrenme stilleri, akademik özyeterlik, ders çalışma yöntemleri, çevresel faktörler, kaygı, sosyoekonomik düzey, okulöncesi eğitim alma, aile ve yakın çevre desteği, öğretmen niteliği, güdü, öğretmen desteği ve öğrencilerin sınava ilişkin tutumları gibi faktörlerin sınav başarısı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur (Finn-Stevenson, Desimone ve Chung, 1998; Darling-Hammond, 2000; Bean, Bush, McKenry ve Wilson, 2003; Sevindik, 2009; Bal ve Kutlu, 2010; MEB, 2010; Yılmaz, 2010). Sınav başarısı üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda (Öğrenci Başarısını Belirleme Sınavı -ÖBBS-; Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi -Progress in International Reading Literacy Study- PIRLS; Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Projesi -Program for International Student Assessment- PISA; Uluslararası Matematik ve Fen Bilgisi Çalışması Eğilimi -Trends in International Mathematics and Science Study- TIMSS) genellikle anketler kullanılmaktadır. Araştırma sürecinde etkili olduğu düşünülen faktörlerin, sınava girmiş ya da girecek olan gruplarca belirlenmesi, ölçülmek istenen özelliğin algılanan büyüklüğü ile gerçek büyüklüğü arasında bir ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir (Crocker ve Algina, 1986). Belirlenen bu ilişkinin kurallara bağlı ve sayısal biçimde ifade edilmesi ise “ölçekleme” olarak adlandırılmaktadır.

Torgerson (1958) psikometri bilim alanında; başarı, zekâ, ilgi, güdü, tutum gibi psikolojik özellikleri ölçecek yolların bulunmasının, ölçme araçlarının geliştirilmesinin ve ölçeklenmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ölçekleme, gözleme dayalı (ampirik) ilişkilerden, kurallara dayalı (formel) ilişkilere geçişin yöntemlerini ortaya koyma amacını güder. Anıl ve Güler (2006) ölçme sürecinde ölçeklemeyi, nitel ayrımları gösteren gözlemlerden nicel ayrımları gösteren ölçülere geçişte önemli bir halka olarak görmektedir.

Ölçekleme “denek tepkilerine ve yargıcı kararlarına dayalı yaklaşımlar” olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Denek tepkilerine dayalı yaklaşım, cevaplayıcı (denek) merkezlidir; madde ya da uyarıcıların değil, cevapların ölçeklenmesi amacı taşır (Torgerson, 1958). Bu yaklaşım, her bir cevaplayıcının maddelere verdiği tepkilere dayalı olarak bireyleri ölçek üzerinde farklı bir yere yerleştirmeye odaklanır (Crocker ve Algina, 1986). Likert yöntemiyle ölçek geliştirme denek tepkilerine dayalı yaklaşımın en bilinen örnekleridir. Bu ölçekler davranış bilimlerinde birçok özelliğin, özellikle de tutumların ölçülmesinde en sık kullanılanıdır (Turgut ve Baykul, 1992). Yargıcı kararlarına dayalı yaklaşım ise, uyarıcıları uzman ya da bilirkişi yargılarına göre belirli bir boyutta ölçeklemeyi içerir ve her bir uyarıcının uyarıcılık derecesi belli bir yöntemle (sıralama, sınıflama, ikili karşılaştırma gibi) belirlenir (Stevens, 1946).

Bu araştırmada, yargıcı kararlarına dayalı yaklaşımlardan sıralama yargıları kanunuyla ölçekleme yöntemi kullanılmıştır. Sıralama yargıları kanunuyla ölçeklemede, uyarıcılar belirli bir nitelikte büyükten küçüğe ya da küçükten büyüğe doğru sıralanır ve herbirine sıradaki yerine göre bir sıra sayısı verilir. Bu yöntem gözlemciyi, uyarıcılar arasında mümkün olan en büyük sayıda ayrımı yapmaya zorlar ve gözlemci bu ayrımı yapabildiği durumlarda ölçeğin geçerliği yüksek olur. Bu yöntemde öncelikle gözlemcilere K tane uyarıcının tümü verilir. Gözlemcilerden uyarıcıların tümünü düşünmesi ve her bir uyarıcıyı diğer uyarıcılarla karşılaştırarak bir sıra numarası vermesi istenir. Bu yolla uyarıcılar grubunun tümü, her bir uyarıcının karşılaştırıldığı bileşik bir standarda dönüştürülür. Uyarıcılara verilen sıralama yargılarından elde edilen oranlar bu bileşik standartla karşılaştırılarak ölçek değerleri elde edilir (Turgut ve Baykul, 1992).

Psikolojik özelliklerin belirlenmesinde kullanılan ölçeklerin, ölçmeye çalıştığı özellikler hakkında doğru ve amaca uygun bilgiler vermesi ölçeğin geliştirilmesi süreçleriyle yakından ilgilidir. Bu araştırma, SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörlerin sıralama yargıları kanunuyla ölçeklenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Sıralama yargılarına dayalı ölçekleme yönteminden;

1. tüm grup için elde edilen ölçek değerleri nasıldır?
2. kız öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri nasıldır?
3. erkek öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri nasıldır?
4. kamu ilköğretim okulundan mezun olan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri nasıldır?
5. özel ilköğretim okulundan mezun olan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri nasıldır?
6. okulöncesi eğitim alan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri nasıldır?
7. okulöncesi eğitim almayan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Hızla gelişen ve değişen dünyada yalnızca tüketen değil aynı zamanda üreten bir toplum olabilmek için bilgi çağının gerektirdiği nitelik ve düzeyde öğrenciler yetiştirmek eğitimin en önemli hedeflerindedir. Bu hedefe ulaşabilmek için her düzeyde ve istenilen kalitede öğretim yapabilmek ve yapılan öğretimi sürekli olarak gözden geçirmek gerekir. Dolayısıyla hem sistemin gözden geçirilmesinde hem de öğrenci başarılarının belirlenmesinde ulusal ölçekte yapılan değerlendirmelere her zaman gereksinim vardır. Bu nedenle, daha önce de vurgulandığı gibi öğrencinin süreç içindeki gelişiminin değerlendirilmesi ve başarısının belirlenmesi amacıyla uygulanan bir sınav olarak tanımlanan SBS'yle ilgili araştırmaların yapılması önem taşımaktadır.

Ulusal ve uluslararası birçok araştırmanın bulgusu öğrencilerin sınav ve okul başarılarında, okul dışı faktörlerin de etkili olduğunu ortaya koymuştur (Özdemir, 2003; Yılmaz, 2006; Altun-Akbaba ve Çakan, 2008; Wang, 2008; OECD, 2010a; OECD, 2010b; Yılmaz, 2010). Bu nedenle SBS'ye giren öğrencilerin sınav başarısı üzerinde etkili olduğu düşünülen özelliklerin ölçülmesinde kullanılacak ölçeklerin geliştirilmesi önemlidir. Sınav başarısı gibi psikolojik bir özelliği ölçecek yolların bulunması ve bu özelliği ölçecek ölçme araçlarının geliştirilmesi ve ölçeklenmesi bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracının geliştirilmesi ve verilerin çözümlenmesi ele alınmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada elde edilen bulguların evrene genellenmesi amaçlanmamıştır. Bu nedenle çalışma, temel araştırma niteliğindedir (Karasar, 2007).

Çalışma Grubu

Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Ankara ili, Yenimahalle ilçesinde bulunan Gazi Anadolu Lisesi'nin 1. sınıfında öğrenim gören 250 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Bu lise, SBS başarı ortalaması bakımından üst sırada yer aldığı için seçilmiştir. Bu araştırma, SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldığı için, araştırmada SBS'den yüksek puan almış öğrenciler tercih edilmiştir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmada, öğrencilerin SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörleri sıralama yargılarıyla ölçeklemek için araştırmacı tarafından, öğrenci özellikleriyle ve SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörlerle ilgili soruların yer aldığı bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Aracın geliştirilmesinde, asıl uygulamanın yapılacağı grubun özelliklerine benzer 20 kişilik bir öğrenci grubundan yararlanılmıştır. Bu gruba, SBS'den elde ettikleri başarıda hangi faktörlerin daha önemli olduğunu yazmaları istenmiştir. Verilen yanıtlara içerik çözümlemesi yapılmıştır. Hem içerik çözümlemesinde hem Yılmaz (2010) hem de MEB (2010) tarafından yapılan çalışmalarda ön plana çıkan yedi faktör saptanmıştır. Bu faktörler şunlardır:

1. Yakın çevre desteği (aile, arkadaş)
2. Öğretmen desteği
3. Dershaneye gitme, özel ders alma
4. Çalışma yöntemi
5. Sosyal etkinlikler (kitap okuma, kendine zaman ayırma)
6. Bireysel özellikler (kendine güven, başarıma isteği, dikkat, güdü)
7. Soru çözme

Bu yedi faktörün yanında öğrenci özelliklerini belirlemek amacıyla "cinsiyet, mezun olunan ilköğretim okulunun türü, okulöncesi eğitim alıp-almama" durumları da soru olarak sorulmuş ve analiz süreçlerinde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Hazırlanan veri toplama aracı için uzman görüşüne başvurulmuş, biçimsel önerilerle ilgili düzeltmeler yapılarak araç uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde, yargıcı kararlarına dayalı ölçekleme yaklaşımlarından, sıralama yargıları kanunuyla ölçekleme yöntemi kullanılmıştır. Yargıların toplanması için öğrencilere, SBS'de etkili olduğu düşünülen yedi uyarıcı (faktör) verilmiştir. Öğrencilerden uyarıcıların tümünü düşünmeleri ve her bir uyarıcıyı diğer uyarıcılarla karşılaştırarak bir sıra numarası vermeleri istenmiştir. Bu şekilde elde edilen uyarıcılar grubunun tümü, her bir uyarıcının karşılaştırıldığı bileşik bir standarda dönüştürülerek, uyarıcılara verilen sıralama yargılarından elde edilen oranlar bu bileşik standartla karşılaştırılmış ve ölçek değerleri elde edilmiştir. Veri toplama aracında yer alan yedi faktörün ölçek değerleri, incelenen tüm bağımsız değişkenler için ayrı ayrı Microsoft Excel programında çözümlenmiştir.

Ölçek değerlerinin elde edilmesinde kullanılan yargıların oluşturulmasında öğrencilerin dikkatli davranıp davranmadıklarının kontrol edilmesi için ölçek değerlerinin içtutarlılık anlamında güvenilirlik düzeyine bakılmıştır. Torgerson (1958)'e göre, ölçek değerlerinin içtutarlılığının yoklanması, gözlenen frekanslardan elde edilen oranların (p_{jk}) beklenen (teorik) oranlarla (p'_{jk}) ne dereceye kadar bağdaştırıldığının belirlenmesi yoluyla yapılır.

Bu amaçla, elde edilen ölçek değerlerinin ampirik verilere uygunluk derecesinin hesaplanması için teorik birim normal sapmalar matrisi, teorik oranlar matrisi ve ampirik oranlar ile teorik oranlar farkının mutlak değeri alınarak hatalar matrisi elde edilmiştir. Buna göre çalışmada yer alan yedi faktöre ilişkin hatalar matrisi, Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Hatalar matrisi [$P(|p_{jk}-p_{jk}'|)$]

Uyarıcılar	1. sıra	2. sıra	3. sıra	4. sıra	5. sıra	6. sıra	7. sıra
Yakın çevre desteği (aile, arkadaş)	-						
Öğretmen desteği	0,015	-					
Dershaneye gitme, özel ders alma	0,007	0,011	-				
Çalışma yöntemi	0,001	0,007	0,002	-			
Sosyal etkinlikler (kitap okuma, kendine zaman ayırma)	0,002	0,037	0,006	0,004	-		
Bireysel özellikler (kendine güven, başarıma isteği, güdü)	0,008	0,003	0,010	0,008	0,016	-	
Soru çözme	0,005	0,001	0,001	0,001	0,004	0,001	-
Toplam (Σ)	0,038	0,058	0,019	0,012	0,020	0,001	-
Ortalama Hata ($\Sigma/(K*(K-1))$)				0,004			

Tablo 1’de hesaplanan ortalama hata, gözlenen değerlerle ampirik değerler arasındaki uyumun ortalama değerini, yani uyumun bir ölçüsünü vermektedir. Öğretmen (2008), hesaplanan küçük ortalama hata değerleri için gözlemci yargılarının güvenilir olduğunu; büyük ortalama hata değerleri için ise, gözlemci yargılarının güvenilir olmadığını ya da modeldeki varsayımların sağlanmadığını ifade etmektedir. Ancak Turgut ve Baykul (1992)’ye göre bu değer uyum derecesinin anlamlı olup olmadığı hakkında bilgi vermediğinden uyum derecesinin anlamlılığının test edilmesi için ki-kare istatistiği kullanılmıştır. Bu amaçla öncelikle, gözlenen oranlar matrisinden $q = \arcsin \sqrt{p}$ dönüşümü yapılarak dönüştürülmüş oranlar matrisi elde edilmiştir. Bu matris yardımıyla elde edilen dönüştürülmüş teorik oranlar matrisiyle daha önce elde edilen dönüştürülmüş oranlar matrisinin farkı alınmıştır. Daha sonra farkların karesi hesaplanarak Tablo 2’de verilen dönüştürülmüş gözlenen ve teorik oranlar farklarının karesi matrisi [$P(q_{jk}-q_{jk}')^2$] oluşturulur.

Tablo 2. Dönüştürülmüş gözlenen ve teorik oranlar farklarının karesi matrisi [$P(q_{jk}-q_{jk}')^2$]

Uyarıcılar	Yakın çevre desteği	Öğretmen desteği	Dershaneye gitme, özel ders alma	Çalışma yöntemi	Sosyal etkinlikler	Bireysel özellikler	Soru çözme
Yakın çevre desteği	-						
Öğretmen desteği	0,96	-					
Dershaneye gitme, özel ders alma	0,14	0,48	-				
Çalışma yöntemi	0,00	0,21	0,01	-			
Sosyal etkinlikler	0,02	4,39	0,16	0,06	-		
Bireysel özellikler	0,25	0,05	0,36	0,21	1,34	-	
Soru çözme	0,08	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	-
Toplam (Σ)	1,46	5,13	0,53	0,28	1,40	0,00	-
Kareler Toplamı				8,80			
Ki-kare				2,68			
Sd				15			

Tablo 2’ye göre, hesaplanan ki-kare değeri tablo değerini aşmadığından 15 serbestlik derecesinde ve 0,05 anlamlılık düzeyinde manidardır ($\chi^2 = 2,68 < \chi^2_{Tablo(15;0.05)} = 24,996$). Bu durum, gözlemci yargılarının tutarlılığını (uyumunu) ya da yöntemin varsayımlarının sağlandığını göstermektedir. Dolayısıyla araştırmada kullanılan verilere uygulanan ölçekleme yöntemi uygundur ve ölçekleme işlemlerine devam edilmesinde bir sakınca yoktur.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ve bulgulara dayalı yorumlar verilmiştir.

Sıralama yargıları kanunıyla ölçekleme yönteminden, tüm grup için elde edilen ölçek değerleri

Araştırma kapsamında yer alan tüm öğrencilerin, SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri

Faktörler	Sıra Numarası	Ölçek Değerleri
Bireysel özellikler	1	0,903
Çalışma yöntemi	2	0,720
Yakın çevre desteği	3	0,647
Dershaneye gitme, özel ders alma	4	0,627
Soru çözme	5	0,413
Öğretmen desteği	6	0,015
Sosyal etkinlikler	7	0,000

Tablo 3'e göre öğrenciler, SBS başarısında rol oynayan faktörlerin başında kendine güven, başarıma isteği, dikkat ve güdü gibi bireysel özellikleri görmektedirler. Bunu sırasıyla, öğrencinin çalışma yöntemi ile SBS'ye hazırlanırken aile ve arkadaş gibi yakın çevreden aldığı destek izlemektedir. Dershaneye gitme, özel ders alma, soru çözme ve öğretmen desteği ise, SBS başarısını etkileyen faktörler olarak son sıralarda yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, kitap okuma ve kendine zaman ayırma gibi sosyal etkinlikleri en son sıraya koymuşlardır. Faktörlerin ölçek değerlerine bakıldığında, yakın çevre desteği ve dershaneye gitme, özel ders alma faktörleri ile öğretmen desteği ve sosyal etkinlikler faktörlerine ait ölçek değerleri arasındaki farkın diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir.

Sıralama yargıları kanunıyla ölçekleme yönteminden, kız öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri

Araştırma kapsamında yer alan kız öğrencilerin, SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Kız Öğrencilerin SBS başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin ölçek değerleri

Faktörler	Sıra Numarası	Ölçek Değerleri
Bireysel özellikler	1	0,966
Çalışma yöntemi	2	0,680
Yakın çevre desteği	3	0,658
Dershaneye gitme, özel ders alma	4	0,589
Soru çözme	5	0,368
Sosyal etkinlikler	6	0,022
Öğretmen desteği	7	0,000

Tablo 4'e göre öğrenciler, SBS başarısında rol oynayan faktörlerin başında kendine güven, başarıma isteği, dikkat ve güdü gibi bireysel özellikleri görmektedirler. Bunu sırasıyla, öğrencinin çalışma yöntemi ile SBS'ye hazırlanırken yakın çevre desteği izlemektedir. Dershaneye gitme, özel ders alma, soru çözme ve sosyal etkinlikler ise, SBS başarısını etkileyen faktörler olarak son sıralarda yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, öğretmen desteği faktörünü en son sıraya koymuşlardır. Faktörlerin ölçek değerlerine bakıldığında "çalışma yöntemi ve yakın çevre desteği" faktörleri ile "sosyal etkinlikler ve öğretmen desteği" faktörlerine ait ölçek değerleri arasındaki farkın diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir.

Sıralama yargıları kanunıyla ölçekleme yönteminden, erkek öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri

Araştırma kapsamında yer alan erkek öğrencilerin, SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Erkek öğrencilerin SBS başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin ölçek değerleri

Faktörler	Sıra Numarası	Ölçek Değerleri
Bireysel özellikler	1	0,854
Çalışma yöntemi	2	0,806
Dershaneye gitme, özel ders alma	3	0,711
Yakın çevre desteği	4	0,664
Soru çözme	5	0,505
Öğretmen desteği	6	0,065
Sosyal etkinlikler	7	0,000

Tablo 5’e göre öğrenciler, SBS başarısında rol oynayan faktörlerin başında bireysel özellikleri görmektedirler. Bunu sırasıyla, çalışma yöntemi, dershaneye gitme, özel ders alma ve yakın çevre desteği izlemektedir. Soru çözme ve öğretmen desteği ise, sınav başarısını etkileyen faktörlerin son sıralarında yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, sosyal etkinlikler faktörünü en son sıraya koymuşlardır. Faktörlerin ölçek değerlerine bakıldığında “bireysel özellikler ve çalışma yöntemi” faktörleri ile “öğretmen desteği ve sosyal etkinlikler” faktörlerine ait ölçek değerleri arasındaki farkın diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir.

Sıralama yargıları kanunıyla ölçekleme yönteminden, kamu ilköğretim okulundan mezun olan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri

Araştırma kapsamında yer alan kamu ilköğretim okulundan mezun olan öğrencilerin, SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Kamu ilköğretim okulundan mezun öğrencilerin SBS başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin ölçek değerleri

Faktörler	Sıra Numarası	Ölçek Değerleri
Bireysel özellikler	1	1,065
Çalışma yöntemi	2	0,823
Dershaneye gitme, özel ders alma	3	0,733
Yakın çevre desteği	4	0,675
Soru çözme	5	0,542
Öğretmen desteği	6	0,039
Sosyal etkinlikler	7	0,000

Tablo 6’ya göre öğrenciler, SBS başarısında rol oynayan faktörlerin başında bireysel özellikleri görmektedirler. Bunu sırasıyla, öğrencinin çalışma yöntemi, dershaneye gitme, özel ders alma ve yakın çevre desteği izlemektedir. Soru çözme ve öğretmen desteği ise, SBS başarısını etkileyen faktörler olarak son sıralarda yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, sosyal etkinlikler faktörünü en son sıraya koymuşlardır. Faktörlerin ölçek değerlerine bakıldığında “öğretmen desteği ve sosyal etkinlikler” faktörlerine ait ölçek değerleri arasındaki farkın diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir.

Sıralama yargıları kanunuyla ölçekleme yönteminden, özel ilköğretim okulundan mezun olan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri

Araştırma kapsamında yer alan özel ilköğretim okulundan mezun olan öğrencilerin, SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Özel okuldan mezun öğrencilerin SBS başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin ölçek değerleri

Faktörler	Sıra Numarası	Ölçek Değerleri
Yakın çevre desteği	1	0,771
Çalışma yöntemi	2	0,458
Bireysel özellikler	3	0,404
Dershaneye gitme, özel ders alma	4	0,350
Sosyal etkinlikler	5	0,197
Öğretmen desteği	6	0,088
Soru çözme	7	0,000

Tablo 7’ye göre öğrenciler, SBS başarısında rol oynayan faktörlerin başında yakın çevre desteğini görmektedirler. Bunu sırasıyla, çalışma yöntemi, bireysel özellikler ve dershaneye gitme, özel ders alma izlemektedir. Sosyal etkinlikler ve öğretmen desteği ise, SBS başarısını etkileyen faktörler olarak son sıralarda yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, soru çözme faktörünü en son sıraya koymuşlardır. Faktörlerin ölçek değerlerine bakıldığında öğretmen desteği ve sosyal etkinlikler faktörlerine ait ölçek değerleri arasındaki farkın diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir.

Sıralama yargıları kanunuyla ölçekleme yönteminden, okulöncesi eğitim alan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri

Araştırma kapsamında yer alan okulöncesi eğitim alan öğrencilerin, SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Okulöncesi eğitim almış öğrencilerin SBS başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin ölçek değerleri

Faktörler	Sıra Numarası	Ölçek Değerleri
Bireysel özellikler	1	0,875
Çalışma yöntemi	2	0,736
Yakın çevre desteği	3	0,638
Dershaneye gitme, özel ders alma	4	0,637
Soru çözme	5	0,450
Öğretmen desteği	6	0,032
Sosyal etkinlikler	7	0,000

Tablo 8’e göre öğrenciler, SBS başarısında rol oynayan faktörlerin başında bireysel özellikleri görmektedirler. Bunu sırasıyla, çalışma yöntemi, yakın çevre desteği ve dershaneye gitme, özel ders alma izlemektedir. Soru çözme ve öğretmen desteği ise, SBS başarısını etkileyen faktörler olarak son sıralarda yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, sosyal etkinlikler faktörünü en son sıraya koymuşlardır. Faktörlerin ölçek değerlerine bakıldığında yakın çevre desteği ve dershaneye gitme, özel ders alma ile öğretmen desteği ve sosyal etkinlikler faktörlerine ait ölçek değerleri arasındaki farkın diğerlerine göre çok az olduğu görülmektedir.

Sıralama yargıları kanunuyla ölçekleme yönteminden, okulöncesi eğitim almayan öğrenciler için elde edilen ölçek değerleri

Araştırma kapsamında yer alan okulöncesi eğitim almayan öğrencilerin, SBS başarılarında rol oynayan faktörlere ilişkin ölçek değerleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Okulöncesi eğitim almamış öğrencilerin SBS başarılarını etkileyen faktörlere ilişkin ölçek değerleri

Faktörler	Sıra Numarası	Ölçek Değerleri
Bireysel özellikler	1	1,104
Yakın çevre desteği	2	0,751
Çalışma yöntemi	3	0,711
Dershaneye gitme, özel ders alma	4	0,648
Soru çözüme	5	0,306
Sosyal etkinlikler	6	0,058
Öğretmen desteği	7	0,000

Tablo 9’a göre öğrenciler, SBS başarısında rol oynayan faktörlerin başında bireysel özellikleri görmektedirler. Bunu sırasıyla, yakın çevre desteği, çalışma yöntemi ve dershaneye gitme, özel ders alma izlemektedir. Soru çözüme ve sosyal etkinlikler ise, SBS başarısını etkileyen faktörler olarak son sıralarda yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, öğretmen desteği faktörünü en son sıraya koymuşlardır. Faktörlerin ölçek değerlerine bakıldığında yakın çevre desteği ve çalışma yöntemi ile sosyal etkinlikler ve öğretmen desteği faktörlerine ait ölçek değerleri arasındaki farkın diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma lise 1. sınıfa devam eden öğrencilerin, SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörlerin sıralama yargıları kanunuyla ölçeklenmesini konu edinmektedir. SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörler, “cinsiyet, mezun olunan ilköğretim okulunun kamu-özel okul olması, okulöncesi eğitim alıp-almama durumu” değişkenlerine göre ölçeklenmiştir.

Araştırma sonunda değişkenlere göre elde edilen ölçek değerlerine bakıldığında, hemen hemen tüm değişkenler için “bireysel özellikler” faktörünün ölçek değerleri açısından ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu bulguyu “çalışma yöntemi ve öğretmen desteği” izlemektedir. “Dershaneye gitme, özel ders alma, sosyal etkinlikler ve soru çözüme” faktörleri ise öğrenciler tarafından genellikle son sıralara konmuştur. Öğrencilerin bireysel özellikler ile çalışma yöntemini ilk sıralara koymuş olmaları, SBS başarısında daha çok öğrenciden kaynaklanan faktörlerin rol oynadığını göstermektedir.

Bu çalışmadaki sonuçlar ışığında, sıralanan her bir faktörün tek tek ele alınması ve öğrencinin sınav başarısını ne düzeyde etkilediğinin çalışılması önerilmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin SBS başarısında etkili olduğu düşünülen faktörler, sıralama yargıları kanunuyla ölçeklenmiştir. Diğer ölçekleme yöntemleri kullanılarak benzer bir çalışma yapılabilir. Buna ek olarak, bu faktörler, “cinsiyet, mezun olunan ilköğretim okulunun türü, okulöncesi eğitim alıp-almama” değişkenlerine göre de incelenmiştir. İlgili faktörler, bağımsız değişken sayısı artırılarak ya da daha farklı değişkenlere göre de incelenebilir.

Kaynaklar

- Altun-Akbaba, S. ve Çakan, M. (2008). Factors affecting student success on exams: the case of successful cities on LGS/ÖSS exams. *Elementary Education Online*, 7(1), 157-173.
- Anıl, D. ve Güler, N. (2006). İkili karşılaştırma yöntemiyle ölçekleme çalışmasına bir örnek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 30-36.

- Bal, Ö. ve Kutlu, Ö. (2010). The study on the attitudes towards the student selection system for higher education in terms of student characteristics. *ScienceDirect, Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 2875-2880.
- Bean, R. A., Bush, K. R., McKenry, P. C. ve Wilson, S. M. (2003). The Impact of parental, support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African-American and European American adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 18(5), 523-541.
- Crocker, L. ve Algina J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. Orlando: Harcourt Brace Jovanovich Inc.
- Darling-Hamond, L. (2000). Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence. *EPAA*, 8(1), 1-46.
- Finn-Stevenson, M., Desimone, L. ve Chung, A. M. (1998). Linking childcare and support services with the school: Pilot evaluation of the school of the 21st century. *Children and Youth Services Review*, 20(3): 177-205.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 17. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB. (2008). *64 soruda ortaöğretime geçiş sistemi ve seviye belirleme sınavı örnek sorular*. Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi (EARGED), Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2009). *İlköğretim öğrencilerinin başarılarının belirlenmesi (ÖBBS): Durum belirleme raporu*. Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi (EARGED), Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2010). *Seviye belirleme sınavının değerlendirilmesi raporu*. Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi (EARGED), Ankara: MEB Yayınları.
- OECD. (2010a). *PISA 2009 results: What students know and can do-Student performance in reading, mathematics and science*. (Volume II). Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2010b). *PISA 2009 results: Overcoming social background-Equity in learning opportunities and outcomes* (Volume II). Paris: OECD Publishing.
- Öğretmen, T. (2008). Alan tercih envanteri: Ölçeklenmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 507-522.
- Özdemir, E. (2003). *Modeling of the factors affecting science achievement of eighth grade Turkish student based on the international mathematics and science study-repeat (TIMSS-R) data*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Sevindik, H. (2009). *Akademik başarı puanlarının seviye belirleme sınavı (SBS) 2008 puanları ile ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Stevens, S. S. (1946). On the theory of scales of measurement. *Science*, 103, 677-680.
- Tekin, H. (2004). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. 17. Baskı. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Turgut, M. F. (1983). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları*. 2. Baskı. Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (1992-1). *Ölçekleme teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Torgerson, W. S. (1958). *Theory and methods of scaling*. Newyork: John Wiley & Sons Inc.
- Wang, Z. (2008). *Investigation of differences in student' mathematic performance on TIMSS 2003*. Master of Science, University of Calgary Graduate Division of Educational, Alberta.
- Yılmaz, E. T. (2006). *Uluslararası öğrenci başarı değerlendirme programı (PISA)'nda Türkiye'deki öğrencilerin matematik başarılarını etkileyen faktörler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, E. (2010). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin seviye belirleme sınavı (SBS) başarısını etkileyen öğrenci özellikleri Kastamonu ili örneği*. Yayımlanmamış uzmanlık tezi, Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Kastamonu.